

EUROPOS KOMISIJA

Bruselis, 2012 05 21
COM(2012) 226 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

Romų integracijos nacionalinės strategijos: ES plano vykdymo pradžia

{SWD(2012) 133 final}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Romų integracijos nacionalinės strategijos: ES plano vykdymo pradžia

1. ĮVADAS

Pastaraisiais metais romai¹ vis dažniau atsiduria Europos politinio dėmesio centre. Romai, didžiausia Europos tautinė mažuma (apie 10–12 mln. atstovų), labai dažnai kenčia nuo rasizmo, diskriminacijos ir socialinės atskirties, gyvena itin skurdžiomis sąlygomis, negauna sveikatos priežiūros paslaugų ir neturi padoraus būsto. Daugelis romų moterų ir vaikų kenčia nuo smurto ir prekybos žmonėmis, yra išnaudojami² (taip pat – savose bendruomenėse). Užuoat ėję į mokyklą nemažai romų vaikų laiką leidžia gatvėje. Romų atsilikimas moksle ir diskriminacija darbo rinkoje lemia didelį jų nedarbą ir neveiklumą arba žemos kokybės, menkos kvalifikacijos ir prastai apmokamą darbą. Dėl to mažėja potencialas, o tai savo ruožtu dar labiau trukdo siekti ekonomikos augimo³. Todėl geriau integruoti romus būtina tiek moralės, tiek ekonomikos požiūriu – tam reikės pakeisti daugumos žmonių, įskaitant romų bendruomenių narius, mąstyseną.

Pagrindinė atsakomybė ir kompetencija keisti į visuomenės užribį nustumtų asmenų padėtį, taigi padėti ir romams, tenka valstybėms narėms. ES priėmė įvairiausių teisinių, politinių ir finansinių priemonių, kuriomis siekia padėti joms ištaisyti padėtį šioje srityje. Nors valstybių narių ypatumai, poreikiai ir sprendimai itin skiriasi, jas vienija bendros judėjimo laisvės ir pagrindinių teisių vertybės, vienodi politikos stabilumo, ekonomikos klestėjimo, socialinės sanglaudos ir solidarumo tikslai, todėl romų integracijos politiką būtina formuoti Europos mastu. Be to, nuolatiniai visiško romų, kurie yra ES piliečiai, integravimo į valstybių narių visuomenę keliama sunkumai tiesiogiai veikia ES santykius su trečiosiomis šalimis, nes, pavyzdžiui, kai kurios iš jų tam tikrų valstybių narių piliečiams kelia vizų reikalavimą⁴.

Štai kodėl 2011 m. balandžio 5 d. Europos Komisija priėmė ES romų integracijos nacionalinių strategijų planą iki 2020 m.⁵, kuriame valstybės nares ragina parengti

¹ Čia ir įvairių tarptautinių organizacijų bei romų grupių atstovų Europoje vartojamas terminas „romai“ apima įvairias grupes (pavyzdžiui, romus, sintus, kalus, čigonus, romanišelius, bojašus, aškalius, egiptiečius, jenišus, domus, lomus) ir klajoklius. Kartu pripažįstamas kiekvienos iš šių grupių gyvenimo būdo ir padėties savitumas bei įvairovė.

² 2011 m. Europolo atliktas organizuoto nusikalstamumo rizikos vertinimas, p. 26.

³ 2010 m. balandžio mėn. Pasaulio banko pranešimas „Romų atskirties ekonominė kaina“ (*Economic costs of Roma exclusion*), http://siteresources.worldbank.org/EXTROMA/Resources/Economic_Costs_Roma_Exclusion_Note_Final.pdf.

⁴ Antai Kanada išreiškė susirūpinimą dėl didėjančio kai kurių valstybių narių piliečių teikiamų prieglobsčio prašymų skaičiaus.

⁵ 2011 m. balandžio 5 d. Komunikatas „ES romų integracijos nacionalinių strategijų planas iki 2020 m.“ (COM(2011) 173). ES planui tvirtai pritarta 2011 m. birželio 16 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonėje dėl romų tautybės piliečių socialinės padėties gerinimo ir integracijos

arba peržiūrėti romų integracijos nacionalines strategijas⁶ siekiant veiksmingiau spręsti romų įtraukties uždavinius, kad iki šio dešimtmečio pabaigos romų padėtis realiai pagerėtų. Tai, kad ES valstybių ir vyriausybių vadovai pritarė⁷ planui, parodė, kad nepaisant ekonomikos ir finansų krizės romų įtrauktis tampa visoms valstybėms narėms svarbiu prioritetu.

ES plano tikslas – padėti valstybėms narėms realiai pakeisti romų gyvenimą pakeičiant požiūrį į jų įtrauktį. Jau dabar ES teise draudžiama diskriminacija dėl rasinės ar etninės kilmės švietimo, užimtumo, sveikatos, būsto ir kitose srityse, tačiau vien teisės aktų neužtenka: valstybės narės turi priimti ir taikyti integruotą, ilgalaikį požiūrį įvairiose srityse, įskaitant švietimą, užimtumą, sveikatą ir būstą.

ES plane pirmą kartą keliamas ir su strategija „Europa 2020“ aiškiai siejamas romų įtraukties ES mastu klausimas⁸. Nuolatinis ekonominis ir socialinis romų atstūmimas tiesiogiai susijęs su strategija. Trys iš penkių pagrindinių strategijos „Europa 2020“ tikslų yra tiesiogiai susiję su ES plane nustatytais romų įtraukties tikslais: kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi, kelti užimtumo lygį, mažinti mokyklos nebaigusiujų skaičių ir didinti aukštojo mokslo įstaigų studentų skaičių. Kad padarytų pakankamą pažangą siekdamas strategijoje „Europa 2020“ nustatytą užimtumo, socialinės įtraukties ir švietimo tikslų, kai kurios valstybės narės, kuriose daugiau romų, turės aiškiai ir sparčiai ištaisyti romų padėtį.

Veiksminga priemonė pagerinti palankių socialinių ir ekonominių sąlygų neturinčių asmenų grupių, kaip antai romų, padėtį galėtų būti ES fondai (ypač struktūriniai), tačiau tokioms romų bendruomenėms atitenka per maža 26,5 mlrd. eurų biudžeto, iš kurio 2007–2013 m. finansuojami valstybių narių veiksmai socialinės įtraukties srityje, dalis.

Europos Komisija įsipareigojo vertinti romų integracijos nacionalines strategijas ir teikti ataskaitas Europos Parlamentui bei Tarybai – toks yra ir šio komunikato tikslas. Vertinime Komisija taip pat atsižvelgia į įvairias iš pilietinės visuomenės organizacijų ir kitų suinteresuotųjų subjektų gautas pastabas, taip pat į 2012 m. kovo 22 d. Briuselyje vykusiamе neeiliniame Europos romų įtraukties forumo susitikime išsakytas mintis.

Priėmus romų integracijos nacionalines strategijas, bus lengviau realiai pakeisti romų gyvenimą. Vėliau daugiausia pastangų reikės įdėti vykdant romų įtraukties tikslus atitinkančius veiksmų planus ir specialias priemones, nustatant tikslų tvarkaraštį ir skiriant reikiamą finansavimą.

Europoje (CESE 998/2011) ir 2011 m. gruodžio 14 d. Regionų komiteto nuomonėje dėl ES romų integracijos nacionalinių strategijų plano iki 2020 m. (CdR 247/2011).

⁶ Šiame komunikate terminas „strategija“ turėtų būti suvokiamas kaip apimantis tiek integruotas politikos priemones, tiek strategijas.

⁷ 2011 m. birželio 23–24 d. Europos Vadovų Tarybos išvados (EUCO 23/11), priimtose po 2011 m. gegužės 19 d. EPSCO tarybos išvadų dėl ES romų integracijos nacionalinių strategijų plano iki 2020 m.

⁸ http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.

2. NACIONALINIŲ STRATEGIJŲ VERTINIMAS

Iki 2012 m. kovo mėn. visos valstybės narės pateikė romų integracijos strategiją arba lygiavėrių platesnės – socialinės įtraukties – politikos priemonių rinkinį. Vienos iš jų nusprendė peržiūrėti jau priimtas strategijas atsižvelgiant į ES planą, o kitos parengė pirmąsias strategijas. Nacionalinės strategijos skiriasi dėl romų skaičiaus ir spręstinių uždavinių⁹.

Komisija vertina, koks valstybių narių požiūris į keturias pagrindines sritis: švietimą, užimtumą, sveikatos priežiūrą ir būstą, kaip jos vykdo struktūrinius reikalavimus (bendradarbiavimas su pilietine visuomene, regioninėmis ir vietinėmis institucijomis, stebėjimas, kova su diskriminacija ir nacionalinio informacijos centro steigimas) ir sprendžia finansavimo klausimą. Kiekviename skirsnyje pateiktoje suvestinėje lentelėje nurodomos valstybės narės, kurios siūlo imtis ES plane numatytų specialių priemonių¹⁰. Į sąrašą neįtrauktos valstybės narės tokių priemonių nenurodė ir turi spręsti šiuos klausimus, jei jie aktualūs jų romams.

Remiantis vertinimu, kiekviename skirsnyje pateikiama politinių rekomendacijų dėl prioritetinių klausimų, kuriuos, atsižvelgdamos į nacionalinius ypatumus, valstybės narės turėtų toliau spręsti, kad įvykdytų priimtus įsipareigojimus. Politinės rekomendacijos turėtų būti įtrauktos į bendrą kovos su skurdu ir atskirtimi sistemą.

2.1. Keturios pagrindinės sritys

(a) Švietimas

ES tikslas – užtikrinti, kad visi romų vaikai baigtų bent pradinę mokyklą ir galėtų įgyti kokybišką išsilavinimą¹¹.

Visos valstybės narės pripažįsta švietimo svarbą. Dauguma iš jų yra nustačiusios tikslus, kurie paprastai viršija ES plane išdėstytus minimalius pradinės mokyklos baigimo standartus ir apima platesnį išsilavinimo spektrą: nuo ikimokyklinio¹² iki vidurinio ir net aukštojo.

Pagal nacionalinius įstatymus visi mokyklinio amžiaus ES vaikai privalo lankyti mokyklą. Tačiau, kaip matyti iš neseniai Pagrindinių teisių agentūros atlikto tyrimo, kai kuriose valstybėse narėse mokyklos nelanko bent 10 proc. romų vaikų, kurių amžius nuo 7 iki 15 metų¹³. Kadangi mokykla – pirmoji įstaiga, kurioje įgyjamos

⁹ Malta nepriėmė romų integracijos strategijos, nes jos teritorijoje gyvena mažai romų.

¹⁰ Suvestinėse keturių politikos sričių lentelėse kaskart nurodomi **tiksłai**, t. y. ar strategijomis remiamas ES plane nustatytas bendras tam tikros srities ES tikslas ir ar jose nustatyti konkretūs, specialūs ir kiekybiškai įvertinami tiksłai, ir **priemonės** (skirtos tiek romams, tiek kitiems gyventojams).

¹¹ ES romų integracijos tiksłai buvo nustatyti 2011 m. balandžio 5 d. komunikate „ES romų integracijos nacionalinių strategijų planas iki 2020 m.“ (COM(2011) 173).

¹² „Socialinės atskirties prevencija pagal strategiją „Europa 2020“. Ikimokyklinis vaikų ugdymas ir romų šeimų įtrauktis“ (*Preventing Social Exclusion through the Europe 2020 strategy - Early Childhood Development and the Inclusion of Roma Families*), 2011 m., pirmininkaujant Belgijai, UNICEF ir Europos socialinės observatorijos kartu su Belgijos federaline socialinės integracijos planavimo tarnyba parengta oficiali Europos romų įtraukties forumo ataskaita, <http://www.ecdgroup.com/pdfs/Preventing-Social-Exclusion.pdf>.

¹³ Tyrimo duomenimis, bent 10 proc. Graikijos, Rumunijos, Bulgarijos, Italijos ir Prancūzijos romų vaikų, kurių amžius nuo 7 iki 15 metų, nelanko mokyklos: tebelanko ikimokyklinę įstaigą, nelanko jokios

pagrindinės žinios, valstybės narės turėtų siekti padidinti jų lankančiųjų skaičių. Visų pirma, kad padidintų pradinę mokyklą lankančių vaikų skaičių, valstybės narės turėtų paskatinti ikimokyklinių įstaigų lankymą ir ikimokyklinę priežiūrą, mokytojų bei tarpininkų rengimą ir romų mokinių įtrauktį į bendrojo lavinimo mokyklas.

Vienos valstybės narės numatė imtis priemonių mažinti vidurinės mokyklos nebaigusių asmenų skaičių, kitos – didinti aukštojo mokslo įstaigose studijuojančių romų skaičių.

Mokymo įstaigas lankančių vaikų skaičiaus didinimo priemonės

ES plane nustatytos priemonės	Jas taikančios valstybės narės ¹⁴
Pritarimas bendram tikslui	BE, BG, CZ, DK, DE, EE, IE, EL, ES, IT, CY, LV, LT, LU, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, UK
Konkretūs tikslai mažinti išsilavinimo skirtumus	BE, BG, CZ, EL, ES, IT, CY, LU, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, UK
Kokybiško ikimokyklinio vaikų ugdymo ir priežiūros galimybių gerinimas	CZ, EL, ES, IT, CY, LV, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI
Priemonės užtikrinti, kad romų vaikai baigtų bent pradinę mokyklą	BE, BG, DE, EE, IE, EL, ES, FR, IT, LV, LU, HU, NL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Vidurinės mokyklos nebaigusių asmenų skaičiaus mažinimas	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, AT, PL, PT, RO, SK, FI, UK
Aukštojo mokslo įstaigų studentų skaičiaus didinimas	CZ, ES, IT, HU, PT, FI
Segregacijos prevencijos priemonės	CZ, EL, ES, HU, PL, RO, SK
Paramos priemonės	BE, CZ, EE, IE, ES, IT, CY, LV, LT, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Kai kurios valstybės narės ėmėsi papildomų paramos priemonių: vykdo programas, susijusias su mokymu ir mokymusi romų kalba, mokymusi po pamokų arba darbu su atsiliekančiais mokiniais, tėvų švietimu, įskaitant tarpininkavimą, švietimo svarbos suvokimo didinimu ir kt.

mokymo įstaigos, praleido mokslo metus, nustojo lankyti mokyklą arba jau dirba. Didžiausia mokyklos nelankančių romų vaikų dalis yra Graikijoje – 35 proc. („Romų padėtis 11 ES valstybių narių. Trumpa tyrimo rezultatų apžvalga“ (*The situation of Roma in 11 EU Member States; Survey results at a glance.*), Pagrindinių teisių agentūra, Pasaulio bankas, Jungtinių Tautų vystymo programa, 2012 m.). Įtrauktos valstybės narės, kurių strategijose minimos lentelėje išvardytos priemonės.

Romų įtraukimo į švietimo sistemą skatinimo pavyzdžiai

Slovėnija į mokymo įstaigas įdarbina romų asistentus ir tarpininkus, o romų vaikus siekia kuo anksčiau įtraukti į ugdymo (ikimokyklinėse įstaigose) procesą. Pagerėjus švietimo paslaugas teikiančių įstaigų mokymo kokybei ir padaugėjus paramos mokymuisi tinklų, bendrojo lavinimo mokyklas baigusią romų vaikų skaičius gerokai padidės (Liublianoje vidurinės mokyklas lanko vidutiniškai 54,3 proc. vaikų, iš jų 18,7 proc. – romų vaikai). Dėmesys skiriamas ir romų kultūros bei paveldo puoselėjimui.

Ispanija rengia naujas tarpininkavimo programas, kuriomis siekia sumažinti mokyklos nebaigusią ir nelankančių vaikų skaičių (pradinės mokyklos nebaigusią ir nelankančių vaikų skaičių siekiama sumažinti nuo 22,5 proc. dabar iki 15 proc. 2015 m. ir 10 proc. 2020 m.).

Suomijoje taikomas Kauhajokio modelis grindžiamas trijų romų kilmės pedagogų darbu. Ikimokyklinės įstaigos mokytojas teikia paramą ikimokyklinio ugdymo programoje dalyvaujantiems vaikams ir šeimoms, specialių poreikių asistentas teikia paramą bendrojo lavinimo įstaigos mokiniams, o administratorius padeda jaunuoliams tęsti studijas ir rasti darbą.

Be to, daugelyje dokumentų nurodyta, kad pagrindinėse mokymo programose remiama romų kultūra ir istorija. Apskritai daugelyje strategijų pažymėta, kad kovojant su stereotipais būtina geriau pažinti kultūrą.

Laikydamosi integruoto požiūrio, švietimo srityje valstybės narės pirmiausia turėtų:

- šalinti segregaciją mokykloje ir atsižvelgti į specialius mokymo poreikius;
- užtikrinti privalomą mokslą ir remti profesinį mokymą;
- skatinti ikimokyklinių įstaigų lankymą ir ikimokyklinę priežiūrą;
- gerinti mokytojų rengimą ir tarpininkavimą mokykloje;
- ugdyti tėvų suvokimą apie švietimo svarbą.

(b) Užimtumas

ES tikslas – mažinti romų ir kitų gyventojų užimtumo skirtumus¹⁵.

Visos valstybės narės pripažįsta, kad reikia mažinti romų ir ne romų užimtumo skirtumus. Šiuo tikslu reikia visas valstybes nares, ypač tas, kuriose daugiau romų arba užimtumo skirtumai didesni, skatinti laikytis integruoto požiūrio. Romams turėtų pagelbėti ir aktyvi įtrauktis politika¹⁶. Be to, norėdamos pasiekti realių rezultatų, valstybės narės turi kiekybiškai išreikšti tikslus ir parengti tikslus pagrindinius duomenis, kad būtų galima stebėti pažangą.

Kai kuriose valstybėse narėse (ypač tose, kur didesnė procentinė romų dalis) romai daugiausia gyvena kaimo vietovėse. Tokių valstybių narių strategijose turėtų būti atsižvelgta į geografinį romų pasiskirstymą, nustatyta tam tikra veikla (žemės ūkio ir

¹⁵ Romų teigimu, daugelyje valstybių narių nedirbančių romų yra bent dvigubai daugiau nei ne romų. Italijoje, Čekijoje ir Slovakijoje nedirbančių romų yra iki 4 kartų arba net 5 kartus daugiau nei ne romų („Romų padėtis 11 ES valstybių narių. Trumpa tyrimo rezultatų apžvalga“ (*Survey results at a glance, The situation of Roma in 11 EU Member States*), Pagrindinių teisių agentūra, Pasaulio bankas, Jungtinių Tautų vystymo programa, 2012 m.).

¹⁶ Komisijos rekomendacija 2008/867/EB dėl iš darbo rinkos išstumtų asmenų aktyvios įtrauktis (OL L 307/11, 2008 11 18).

kituose sektoriuose), kurioje romai galėtų dalyvauti, ir tokiu būdu užtikrintos realios romų užimtumo galimybės.

Dalyvavimo darbo rinkoje didinimo priemonės

ES plane nustatytos priemonės	Jas taikančios valstybės narės
Pritarimas bendram tikslui	Visos valstybės narės
Konkretūs tikslai mažinti užimtumo skirtumus	BG, CZ, EL, ES, FR, HU, PL, PT, RO, SI, SK, FI
Vienodo požiūrio principu grindžiamos bendros priemonės mažinti užimtumo skirtumus	DK, DE, EE, IE, FR, CY, LV, LU, NL, AT, PL, SE
Papildomos ar specialios romams skirtos priemonės ¹⁷	BG, CZ, IE, ES, HU, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE
Galimybė naudotis mikrokreditais	IE, EL, ES, FR, IT, HU, PT, RO, SK, FI
Viešųjų įstaigų tarnautojai	IE
Individualios paslaugos	IE, IT, HU, PT, RO, FI, SE
Integruotas požiūris	BG, CZ, ES, HU, SI, SK, FI, UK

ES plane rekomenduotos priemonės, kaip antai suteikti galimybę naudotis mikrokreditais, į viešąsias įstaigas įdarbinti kvalifikuotus tarnautojus ir teikti individualias bei tarpininkavimo paslaugas, buvo taikomos tik keliose valstybėse narėse. Kai kurios valstybės narės numato imtis kitų specialių priemonių, kurių tikslas – užtikrinti, kad romai galėtų patekti į darbo rinką nediskriminuojami: sudaryti jiems sąlygas dalyvauti profesinio mokymo kursuose, mokytis darbo vietoje ar palengvinti naudojimąsi vaiko priežiūros sistema ir kt. Kelios valstybės narės planuoja imtis ir kitų priemonių, kurios papildo pasiūlytas ES plane.

Romų įtraukimo į užimtumo sistemą skatinimo pavyzdžiai

Ispanija siekia padidinti romų užimtumo lygį nuo 44 proc. 2011 m. iki 50 proc. 2015 m. ir 60 proc. 2020 m., taip pat padidinti romų moterų užimtumą. Programomis bus skatinama įgyti reikiamų žinių ir kartu palengvintos sąlygos dalyvauti įprastuose mokymo kursuose, skirtuose informuoti apie galimybes įsidarbinti.

Austrija skatina jaunos romas iš Austrijos ir imigrantų bendruomenių įsiliesti į darbo rinką pagal sustiprintą *Thara* projektą, kuris apima bendruomeninį darbą, ugdomąjį vadovavimą ir mokymą. Ankstesnis *Thara* projektas (2011–2012 m.), kuriame daugiausia dėmesio skirta vietinių ir imigravusių romų galimybėms įsidarbinti, pagelbėjo 107 romams ir 56 dalyviams iš viešosios administracijos ir pilietinės visuomenės organizacijų. Remiantis jo rezultatais, dabartinio projekto tikslas – integracija į darbo rinką, įskaitant paramą savisamdai.

Bulgarija siekia iki 2015 m. padidinti romų užimtumo lygį (daugiausia ESF lėšomis): surengti mokymo kursus daugiau kaip 28 000 nedirbančių ir dirbančių romų, kad padidėtų jų įsidarbinimo galimybės bei kvalifikacija, ir surengti vadybos ir verslumo kursus 1 500 žmonių.

¹⁷

Specialių priemonių tikslas – užtikrinti, kad romai galėtų patekti į darbo rinką nediskriminuojami: sudaryti jiems sąlygas dalyvauti profesinio mokymo kursuose, mokytis darbo vietoje, naudotis tarpininkavimo paslaugomis, palengvinti naudojimąsi vaiko priežiūros sistema ir kt.

Didesnis romų dalyvavimas valstybių narių, kuriose daug romų, darbo rinkoje bus aiškiai naudingas ekonomikai, ypač dabartiniu ekonomikos sunkmečiu.

Laikydamosi integruoto požiūrio, užimtumo srityje valstybės narės pirmiausia turėtų:

- remti konkretiems poreikiams pritaikytą darbo paiešką ir teikti įdarbinimo paslaugas;
- remti laikinas viešųjų darbų sistemas kartu su švietimu ir socialinėmis įmonėmis, įdarbinančiomis romus arba jiems teikiančiomis specialias paslaugas;
- skatinti įgyti pirmąją darbo patirtį ir remti mokymą darbo vietoje;
- šalinti kliūtis, įskaitant diskriminaciją, patekti arba grįžti į darbo rinką, ypač romų moterims;
- labiau remti savisamdą ir verslumą.

(c) Sveikatos priežiūra

ES tikslas – mažinti romų ir kitų gyventojų sveikatos būklės skirtumus.

Nors visose valstybėse narėse galimybė naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis pripažinta visiems, iš tiesų dėl įvairių priežasčių ne visi romai gali jomis naudotis tiek, kiek kiti gyventojai. Dauguma valstybių narių siekia pagerinti romų galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis pasitelkdamos vietoje dirbančius socialinius darbuotojus ir taikydamos kitus metodus. Kai kurios valstybės narės numatė priemonių mažinti romų ir ne romų sveikatos priežiūros skirtumus, susijusių su įvairiais prevenciniais veiksmais, kurie viršija pažymėtus ES plane. Tačiau tik nedaugelis jų laikosi visapusiško požiūrio romų sveikatos gerinimo klausimu.

Kelios valstybės narės jau vykdo ar ketina vykdyti programas, kuriose kvalifikuoti romai dalyvauja kaip tarpininkai gerinant galimybes naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis. Tokios iniciatyvos ypač sveikintinos. Tačiau tokias priemones reikia papildyti kitais veiksmais, kad romų ir kitų gyventojų sveikatos būklės skirtumai iš esmės sumažėtų.

Daugiausia sunkumų valstybėms narėms kelia sisteminio, integruoto požiūrio į sveikatą laikymasis. Tam reikia, kad būtų koordinuojama sveikatos priežiūros ir kituose sektoriuose – ypač švietimo, būsto, užimtumo ir kovos su diskriminacija – vykdoma veikla.

Sveikatos priežiūros gerinimo priemonės

ES plane nustatytos priemonės	Jas taikančios valstybės narės
Pritarimas bendram tikslui	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, RO, SI, SK, SE
Konkretūs tikslai mažinti sveikatos priežiūros skirtumus	BG, CZ, IE, EL, ES, FR, IT, HU, RO, SI, SK
Dabartinėmis struktūromis grindžiamos bendros priemonės mažinti sveikatos priežiūros	DK, DE, EE, FR, CY, LV, LU, NL, AT, PL, PT, SE

skirtumus	
Vaikų ir moterų galimybė naudotis kokybiškomis sveikatos priežiūros paslaugomis	EE, EL, ES, FR, IT, HU, PL, SK, SE
Papildomos priemonės ¹⁸	BE, BG, CZ, EE, ES, HU, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Kelios valstybės narės pažymėjo, kad reikia daugiau dėmesio skirti vaikų bei moterų sveikatai¹⁹. Kai kurios valstybės narės paminėjo, kad svarbu sveikatos priežiūros specialistus mokyti dirbti su skirtingos socialinės ir kultūrinės kilmės asmenimis.

Romų įtraukimo į sveikatos priežiūros sistemą skatinimo pavyzdžiai

Vengrija, padedama Europos socialinio fondo, ketina surengti mokymo kursus 2 000 romų moterų, per kuriuos jos galės įgyti praktinės patirties socialinio aprūpinimo, vaikų priežiūros ir vaikų apsaugos srityje, taip pat šeimoms padedantiems socialiniams darbuotojams, bendruomenių kūrėjams, įsidarbinimo padėjėjams ir sveikatos priežiūros srities tarpininkams.

Airija klajokliams teikia įvairiausias sveikatos priežiūros paslaugas, pavyzdžiui, įsteigė klajoklių sveikatos priežiūros grupes ir vykdo pirminės sveikatos priežiūros projektus, susijusius su sveikatos priežiūros srities tarpininkais, viešajame sektoriuje dirbančiu slaugos personalu ir kt. Nuo 1994 m. klajoklių moterų mokomos dirbti bendruomenės sveikatos priežiūros srities tarpininkėmis, kad galėtų teikti klajoklių bendruomenių vertybėmis pagrįstas pirminės sveikatos priežiūros paslaugas.

Rumunijos vyriausybė, siekdama pagerinti romų galimybes gauti viešąsias sveikatos priežiūros paslaugas, iki 2011 m. įdarbino apie 450 sveikatos priežiūros srities tarpininkų. Jų užduotis – palengvinti romų dialogą su gydymo įstaigomis ir jų personalu. Jie aktyviai padeda romams gauti tapatybės dokumentus, įgyti sveikatos draudimą, užsiregistruoti į šeimos gydytojų pacientų sąrašus ir informuoja motinas įvairiais sveikatos klausimais. Kadangi tokia praktika davė teigiamų rezultatų, vienas iš romų įtraukties tikslų yra iki 2020 m. padidinti sveikatos priežiūros srities tarpininkų skaičių 25 proc.

Tačiau šiems įsipareigojimams sustiprinti reikia nustatyti aiškius jų įvykdymo terminus ir apibrėžti kiekybiškai įvertinamus tikslus, kad būtų galima stebėti, kaip daroma pažanga. Be to, daugelis valstybių narių turi patikslinti, kokius finansinius išteklius skiria sveikatos priežiūros skirtumams mažinti.

Laikydamosi integruoto požiūrio, sveikatos priežiūros srityje valstybės narės pirmiausia turėtų:

- plėtoti sveikatos priežiūrą ir pagrindinį socialinį draudimą bei paslaugas (ir spręsti registravimosi vietinėse institucijose klausimą);
- gerinti romų ir kitų pažeidžiamų asmenų grupių galimybes gauti pagrindines, skubias bei specialias paslaugas;
- vykdyti informavimo apie reguliarių sveikatos tikrinimą, priežiūrą iki ir po gimdymo, šeimos planavimą ir skiepijimą kampanijas;
- užtikrinti, kad romai, ypač moterys ir vaikai, galėtų naudotis

¹⁸ Šios priemonės skirtos ne tik prevencinei romų sveikatos priežiūrai, kaip antai skiepjamų asmenų skaičiaus didinimui ir informavimo apie sveiką gyvenseną kampanijoms, bet ir jų reprodukciniai sveikatai (pvz., nepilnamečių nėštumo prevencijai). Kai kurios valstybės narės taip pat mini priemones, kuriomis siekiama neleisti sveikatos priežiūros specialistams elgtis pagal išankstinį neigiamą nusistatymą.

¹⁹ Pirmenybė teikiama reprodukciniai sveikatai ir prevencinei priežiūrai, įskaitant geresnį skiepijimą.

prevenčinėmis sveikatos priežiūros priemonėmis; gerinti gyvenimo sąlygas, ypač segreguojamose stovyklose.
--

(d) *Būstas ir būtiniausios paslaugos*

ES tikslas – sumažinti romų ir kitų gyventojų, galinčių gauti būstą ir naudotis viešosiomis paslaugomis, skirtumus.

Nors visos valstybės narės sutinka, kad reikia gerinti daugelio romų būsto sąlygas, reta kuri siūlo konkrečių priemonių, laikydamosi integruoto požiūrio į tai, kaip reikėtų ištaisyti padėtį. Atskiromis priemonėmis, kurios nėra pagrįstos visapusišku požiūriu į būstą, apimančiu papildomas priemones švietimo, užimtumo ir sveikatos priežiūros srityse, neįmanoma pasiekti ilgalaikių rezultatų. Todėl valstybės narės raginamos išplėsti aprūpinimo būstu, miestų planavimo bei kaimo plėtros sritį ir šiuos klausimus įtraukti į visapusiškus planus. Kai kurios valstybės narės, ypač tos, kuriose gyvena palyginti mažai romų, būsto problemas sprendžia panaudodamos turimas struktūras. Kelios valstybės narės sprendžia būsto, įskaitant socialinį, suteikimo klausimą.

Su būstu susijusios padėties gerinimo priemonės

ES plane nustatytos priemonės	Jas taikančios valstybės narės
Pritarimas bendram tikslui	Visos valstybės narės (išskyrus LT)
Konkretūs tikslai mažinti galimybės gauti būstą ir viešąsias paslaugas skirtumus	Visos valstybės narės (išskyrus LT)
Dabartinėmis struktūromis grindžiamos bendros priemonės	DK, DE, EE, LV, LU, NL, AT, SE
Galimybė gauti būstą, įskaitant socialinį	BG, CZ, DK, DE, IE, ES, IT, CY, HU, AT, PT, SI, SK, SE,
Nesėslių gyventojų poreikių tenkinimas	BE, IE, FR, AT, UK
Integruotas požiūris	CZ, ES, FR, HU, PT, RO, FI,

Tik kelios valstybės narės numatė specialių priemonių užtikrinti romams galimybę nediskriminuojamiems gauti būstą. Dauguma valstybių narių, kuriose gyvena klajokliai, numatė nesėsliams gyventojams skirtų priemonių. Regioninių ir vietinių institucijų, taip pat vietinių romų ir ne romų bendruomenių dalyvavimas šioje veikloje yra būtinas, kad valstybės narės priimtų ilgalaikius sprendimus.

Romų įtraukimo į būsto sistemą skatinimo pavyzdžiai

JK Velso regiono institucijos ėmėsi specialių priemonių gerinti romų ir klajoklių apgyvendinimą bei naudojimąsi paslaugomis. Velso vyriausybė nuo 75 iki 100 proc. padidino paramą vietinėms institucijoms, skirtą seniems būstams atnaujinti ir naujiems pastatyti. Vengrija, siekdama paskatinti socialinę segreguojamų gyventojų įtrauktį, iš ESF ir ERPF finansuos programas, kurių tikslas – gerinti jų socialines, bendruomenines, švietimo, sveikatos priežiūros, užimtumo ir būsto sąlygas. Bus steigiami bendruomeniniai centrai, kurie gyventojams teiks higienos bei kitas paslaugas, ir tenkinami būsto, įskaitant socialinį, poreikiai.
--

Prancūzijoje kai kurios vietinės institucijos įkūrė „įtraukties kaimus“, kurie tenkina palankių sąlygų neturinčių asmenų, įskaitant romus, gyvenančius neteisėtose stovyklose, poreikius. Tokius projektus, padedamos Europos regioninės plėtros fondo, vykdyti ir kitos vietinės institucijos.

Kadangi būsto klausimus svarbu spręsti vietos lygmeniu, valstybės narės raginamos pasitelkti vietines bendruomenes vietos plėtrai skatinti ir atlikti integruotas teritorines investicijas Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo lėšomis²⁰.

Laikydamosi integruoto požiūrio, būsto srityje valstybės narės pirmiausia turėtų:

- skatinti šalinti segregaciją;
- sudaryti palankias sąlygas taikyti vietinį integruotą požiūrį į būstą, ypatingą dėmesį skiriant viešosioms paslaugoms ir socialinių paslaugų infrastruktūroms;
- prireikus didinti socialinį būsto ir stovyklaviečių pasiūlą, prieinamumą bei kokybę, taip pat teikti prieinamas paslaugas, laikantis integruoto požiūrio.

2.2. Struktūrinių reikalavimų vykdymo vertinimas

ES plane valstybės narės raginamos toliau laikytis tikslingo požiūrio, atitinkančio bendruosius pagrindinius romų įtraukties principus, ir užtikrinti, kad romų integracijos nacionalinės strategijos atitiktų nacionalines reformų programas, vykdomas pagal strategiją „Europa 2020“.

(a) Regioninių / vietinių institucijų ir pilietinės visuomenės sutelkimas

ES plane pabrėžta, kad rengiant, taikant nacionalines strategijas ir stebint jų vykdymą reikia tęsti dialogą su regioninėmis ir vietinėmis institucijomis, taip pat su romų pilietinės visuomenės atstovais.

Nors dauguma valstybių narių išskiria vietinių ar regioninių institucijų vykdomus vietinius romų įtraukties skatinimo projektus ar iniciatyvas, tik nedaugelis jų aiškiai numato šias institucijas sutelkti strategijoms taikyti ir jų vykdymui stebėti. Be to, reta valstybė narė nurodė, kad į strategijų rengimą įtraukė vietinius viešuosius subjektus ar su jais konsultavosi. Labai retais atvejais valstybės narės nėra nustačiusios aiškių priemonių nacionaliniu lygmeniu, tačiau konkrečios programos vykdomos regioniniu ir vietiniu lygmeniu.

Kelios valstybės narės, rengdamos strategijos dokumentus, plačiai konsultavosi su romų atstovais ir pilietinės visuomenės organizacijomis, nors panašu, kad ne visada atsižvelgta į jų pastabas.

Regioninių bei vietinių institucijų ir pilietinės visuomenės sutelkimas

ES plane nustatytos priemonės	Jas taikančios valstybės narės
-------------------------------	--------------------------------

²⁰ 2012 m. kovo 14 d. Tarnybų darbinis dokumentas „2014–2020 m. bendros strateginės programos elementai“, (2012) 61 *final*.

Konsultacijos su vietinėmis ir regioninėmis institucijomis arba romų / pilietinės visuomenės atstovais rengiant strategiją	BE, BG, DK, DE, EE, IE, ES, FR, IT, LV, HU, NL, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Numatytas regioninių ir vietinių institucijų įtraukimas į strategijos taikymą	BE, BG, CZ, DE, IE, EL, ES, FR, CY, LV, LT, AT, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK
Numatytas romų / pilietinės visuomenės atstovų įtraukimas į strategijos taikymą	BE, BG, DE, IE, EL, ES, FR, LV, HU, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Tačiau dauguma valstybių narių nepaaiškino, koks jų požiūris į bendradarbiavimą su regioninėmis bei vietinėmis institucijomis ir pilietine visuomene, taip pat romų bendruomenėmis vykdant politiką ir stebint jos vykdymą. Valstybės narės turi įdėti daugiau pastangų, kad regioninių bei vietinių institucijų ir pilietinės visuomenės indėlis visais nacionalinių strategijų rengimo etapais būtų prasmingesnis.

Laikydamosi integruoto požiūrio, valstybės narės pirmiausia turėtų:

- atsižvelgdamos į konkrečias regioninių ir vietinių institucijų kompetencijos sritis, glaudžiai su jomis bendradarbiauti peržiūrint, taikant strategijas ir stebint jų vykdymą;
- į strategijų taikymą ir vykdymo stebėjimą įtraukti pilietinę visuomenę, įskaitant romų organizacijas;
- užtikrinti veiklos koordinavimą tarp skirtingų valdymo lygmenų, dalyvaujančių taikant strategijas;
- atsižvelgti į romų įtraukties klausimą regioninėse ir vietinėse darbotvarkėse;
- panaudoti Europos socialinį fondą romų organizacijų gebėjimui stiprinti.

(b) Veiksmingas politikos vykdymo stebėjimas ir vertinimas

ES plane valstybės narės raginamos į savo strategijas įtraukti tvirtus romų įtraukties veiksmų poveikio vertinimo metodus ir strategijos pritaikymo peržiūros mechanizmą.

Kelios valstybės narės pripažįsta atidaus stebėjimo sistemos reikalingumą. Kai kurios iš jų siekia tokią sistemą įdiegti arba bent numato ją sukurti. Kai kurios valstybės narės sėkmingai išmėgino teritorinį padėties kitimo, ypač zonose, kuriose skurdas didesnis, stebėjimo metodą. Tačiau reikia įdėti daug pastangų, kad išsipildytų ES plane išreikšti lūkesčiai ir kad pagal strategiją „Europa 2020“ rengiamose ataskaitose būtų tinkamai pateikti romų socialinės bei ekonominės įtraukties duomenys.

Stebėjimas ir taikymas

ES plane nustatytos priemonės	Jas taikančios valstybės narės
Atidus poveikio vertinimo stebėjimas	IE, LV, PT, SK
Strategijos pritaikymo peržiūros mechanizmas	BG, IE, EL, ES, LV, SK, FI, SE

Laikydamosi integruoto požiūrio, valstybės narės turėtų:

- **kai įmanoma, kartu su nacionalinėmis statistikos tarnybomis sukurti ar taikyti jau sukurtas tvirtas stebėjimo sistemas, nustatant pagrindinę veiklos liniją, tinkamus rodiklius bei kiekybiškai įvertinamus tikslus;**
- **užtikrinti, kad kiekvienoje programoje būtų numatytas jos aktualumo, veiksmingumo, efektyvumo ir poveikio vertinimas.**

(c) Kova su diskriminacija ir pagrindinių teisių apsauga

ES plane valstybės narės raginamos užtikrinti, kad romai ne būtų diskriminuojami, o turėtų tokias pačias sąlygas, kaip kiti asmenys, ir galėtų taip patiai naudotis ES pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintomis pagrindinėmis teisėmis.

Visos valstybės narės savo strategijose skiria dėmesio kovos su diskriminacija rėmimo ir pagrindinių teisių apsaugos klausimams. Daugelyje strategijų atskiras skirsnis ar skyrius skiriamas informuotumo apie pagrindines teises didinimui ir kovai su diskriminacija ar žmogaus teisių pažeidimu (įskaitant kovą su prekyba žmonėmis).

Žmogaus teisių puoselėjimo ir kovos su diskriminacija priemonės

ES plane nustatytos priemonės	Jas taikančios valstybės narės
Pastangos žmogaus teisių ir kovos su diskriminacija srityje	BE, BG, CZ, DK, DE, EE, IE, EL, ES, FR, IT, CY, LV, LT, LU, HU, NL, AT, PL, PT, RO, SI, SK, FI, SE, UK

Siekiant užtikrinti vienodas galimybes naudotis viešosiomis paslaugomis, būtina spręsti nepakankamo romų registravimo nacionaliniuose gyventojų registruose ir tapatybės dokumentų išdavimo klausimus. Šiuos klausimus turėtų skubiai ir deramai spręsti tos valstybės narės, kurioms jie kelia sunkumų.

Laikydamosi tvirto požiūrio, kiekviena valstybė narė turi aktyviau kovoti su diskriminacija ir rasizmu, ypač romų atžvilgiu. Tai turėtų būti grindžiama principu, kad visi turi visiškai laikytis ES²¹ ir nacionalinės teisės aktų, ir romų integracijos svarbos visuomenei suvokimo didinimu. Tarpkultūriniai susitikimai gali padėti didinti tokį visuomenės suvokimą ir kovoti su stereotipais.

Galimybės naudotis pagrindinėmis teisėmis atžvilgiu romų vaikai – itin pažeidžiama grupė. Šis klausimas su švietimu ir sveikata nesusijusiose srityse sprendžiamas itin retai. Kelių valstybių narių strategijose ypatingas dėmesys skirtas romų moterų padėčiai, nors reikia dėti daugiau pastangų, kad jos galėtų naudotis savo teisėmis.

Daugybė valstybėse narėse gyvenančių romų yra teisėtai jose gyvenantys trečiųjų šalių piliečiai, patiriantys tokius pat sunkumus kaip migrantai iš ES nepriklausančių

²¹ 2000 m. birželio 29 d. Tarybos Direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (OL L 180, 2010 7 19). 2008 m. lapkričio 28 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2008/913/TVR dėl kovos su tam tikromis rasizmo ir ksenofobijos formomis bei apraiškomis baudžiamosios teisės priemonėmis (OL L 328, 2008 12 6).

šalių. Jie turėtų ne patirti diskriminaciją, o turėti tokias pat teises, kokios suteiktos migrantams iš ES nepriklausančių šalių.

Laikydamosi integruoto požiūrio, valstybės narės pirmiausia turėtų:

- užtikrinti, kad visi romai būtų užregistruoti atitinkamose institucijose;
- aktyviau kovoti su rasizmu ir diskriminacija, įskaitant daugialypę diskriminaciją;
- ugdyti visuomenės suvokimą apie bendrus romų įtraukties privalumus;
- veiksmingiau kovoti (taip pat tarptautiniu mastu) su vaikų darbu ir prekyba žmonėmis.

(d) Nacionaliniai informacijos centrai

ES plane valstybių narių prašoma įsteigti nacionalinę informacijos centrą, įgaliotą koordinuoti romų integracijos nacionalinės strategijos rengimą ir taikymą. Visos šį prašymą patenkino ir dabar turi nacionalinius informacijos centrus, kurių dauguma – aukšto lygmens²². Kitaip nei anksčiau, visos 27 valstybės narės aiškiai nurodė koordinavimo institucijas – tai nedviprasmiškai liudija jų politinę valią spręsti romų integracijos uždavinius²³. Kartu reikia užtikrinti glaudų nacionalinių informacijos centrų bendradarbiavimą su institucijomis, atsakingomis už strategijų finansavimą ir taikymą.

Nacionaliniai informacijos centrai

ES plane nustatytos priemonės	Jas taikančios valstybės narės
Nacionalinio informacijos centro įsteigimas	Visos valstybės narės

Reikėtų imtis visų priemonių, kad nacionalinis informacijos centras galėtų veiksmingai koordinuoti romų įtraukties politiką.

2.3. Priemonių finansavimo vertinimas

ES plane valstybių narių prašoma romų įtraukties priemonėms skirti pakankamai lėšų iš nacionalinio biudžeto ir prireikus jas papildyti ES bei tarptautinėmis lėšomis. Iš nacionalinių strategijų vertinimo matyti, kad dauguma valstybių narių romų įtraukčiai skyrė nepakankamai biudžeto išteklių. Tik kelios valstybės narės numatė romų įtraukties politikos priemonėms skirti biudžeto išteklių ir konkrečias sumas.

Kad užtikrintų romų įtraukties politikos vykdymą, kai kurios valstybės narės numato daugiausia naudoti ES lėšas, ypač iš Europos socialinio fondo ir Europos regioninės plėtros fondo. Nors pažeidžiamų asmenų grupės būtų galima remti pagal kaimo plėtros politiką, Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP) daugelyje strategijų išvis neminimas. Biudžeto asignavimai romų integracijos nacionalinėms strategijoms turėtų būti paskirstomi laikantis teritorinio požiūrio, pagal kurį tenkinami konkretūs skurdžiausių geografinių zonų ar didžiausios diskriminacijos ar

²² Nacionaliniai informacijos centrai nurodyti http://ec.europa.eu/justice/discrimination/roma/national-strategies/index_en.htm.

²³ Graikija informacijos centrą numatė įsteigti 2012 m. antrąjį pusmetį.

atskirties rizikos tikslinių grupių, ypač tokių į visuomenės užribį nustumtų asmenų kaip romai, poreikiai²⁴.

Lėšų paskirstymas

ES plane nustatytos priemonės	Jas taikančios valstybės narės
Finansavimas nenurodytas	IE, FR, CY, LU, NL, AT, FI, UK
Biudžeto asignavimų neskirta	BE, DK, DE, EE, ES
Finansavimas iš nacionalinio biudžeto nurodytas	BG, EL, LV, LT, HU, PL, RO, SI, SK, SE
Finansavimas iš tarptautinių / ES šaltinių nurodytas	CZ, EL, LV, LT, HU, PL, PT, RO, SI, SK

Valstybės narės turėtų labiau ir geriau panaudoti romų įtraukčiai ES skiriamas lėšas ir taip dėti pastangas geriau jas įsisavinti.

Kad romų įtraukties strategijų taikymas duotų ilgalaikių rezultatų, valstybės narės turėtų aiškiai įsipareigoti iki 2020 m. užtikrinti strategijų finansavimą ir taip parodyti savo politinę valią spręsti romų atskirties klausimą.

3. PLĖTROS ŠALIŲ UŽDAVINIAI

ES plane pabrėžta, kad ES romų integracijos tikslai aktualūs ir plėtros šalims. Šios šalys romų integracijos strategijas turi peržiūrėti atsižvelgdamos į minėtus tikslus ir vadovaudamosi ES plane nustatytu visapusišku požiūriu. Tai aiškiai nurodyta Komisijos komunikate „2011–2012 m. plėtros strategija ir pagrindiniai uždaviniai“²⁵.

Komisija smulkiai aptaria įvykių raidą metinėse pažangos ataskaitose. Vakarų Balkanų šalys ir Turkija daug dėmesio turi skirti ES plane nustatytoms keturioms pagrindinėms sritims ir ypač palankesnių sąlygų susipažinti su asmeniniais dokumentais ir užsiregistruoti vietinėse institucijose klausimui²⁶. Plėtros šalių institucijos turi ir toliau vykdyti įsipareigojimus dėl konkrečių priemonių visose susijusiose srityse²⁷.

²⁴ Europos Komisija kartu su Pasaulio banku rengia kartografavimo metodiką ir sudaro daugumos valstybių narių, kurios į ES įstojo 2004 m. ar vėliau, skurdo ir atskirties zonų kartogramas. 2011 m. Europos erdvės planavimo stebėjimo tinklas paskelbė kvietimą teikti pasiūlymus dėl valstybių narių, kurios į ES įstojo iki 2004 m., skurdo ir atskirties zonų kartogramų parengimo. 2011 m. pabaigoje Europos Komisija pasiūlė valstybėms narėms kitu programavimo laikotarpiu pristatyti kovos su skurdu partnerystės sutartis bei programas ir daugiausia jose dėmesio skirti konkrečioms geografinėms zonoms ar tikslinėms grupėms.

²⁵ COM(2011) 666.

²⁶ 2011 m. spalio 27 d. Zagrebo deklaracija, patvirtinta civilinės būklės dokumentų išdavimo ir registravimo pietryčių Europoje konferencijoje.

²⁷ Į šiuos įsipareigojimus įeina atitinkamų bendrų ir konkrečių veiksmų planų ir programų keturiose pagrindinėse srityse parengimas arba peržiūra, sąlygų susipažinti su asmeniniais dokumentais ir užsiregistruoti palengvinimas; ikimokyklinio romų vaikų ugdymo skatinimas ir vidurinės mokyklos nebaigusius asmenų skaičiaus mažinimas; romų įdarbinimo viešajame ir privačiajame sektoriuose

Šalių kandidačių priemonės jau dabar finansuojamos iš Pasirengimo narystei pagalbos priemonės (PNPP) biudžeto žmogiškųjų išteklių plėtrai. Lėšas gaunančios šalys į veiklos programą įtraukė pažeidžiamoms grupėms ir romams skirtą skirsnį, pagal kurį remiama socialinė įtrauktis, įskaitant mokymą, profesinį orientavimą ir veiklą, kuria siekiama padidinti jų dalyvavimą darbo rinkoje.

Siekdama labiau padėti plėtos šalims skatinti romų įtrauktį, Komisija ėmėsi priemonių gerinti PNPP lėšų naudojimą, kad romų įtraukties klausimas nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis būtų sprendžiamas strategiškiau ir pragmatiškiau²⁸.

Geresnė romų integracija plėtos šalyse priklauso nuo socialinio teisingumo ir įtraukesnės visuomenės formavimo. Tai neatsiejama nuo bendrų ES vertybių, kurias plėtos šalys raginamos puoselėti siekdamos įstoti į ES. Tačiau dėl dabartinių skurdžių gyvenimo plėtos šalyse sąlygų vis daugiau romų laikinai migruoja į ES valstybes nares, netaikančias vizų režimo, ir net prašo jose prieglobsčio²⁹. Tai gali pakenkti vizų režimo liberalizavimui, kuris yra vienas iš didžiausių laimėjimų siekiant Vakarų Balkanų integracijos į ES. Plėtos šalys turi dėti daugiau pastangų, kad labiau integruotų savo piliečius romus. Jos taip pat turėtų rasti būdų, kaip ilgam išspręsti pabėgėlių ir viduje perkeltų asmenų, kurių dauguma – romai, klausimą³⁰.

4. PERSPEKTYVOS

Iš Komisijos atlikto romų integracijos nacionalinių strategijų vertinimo matyti, kad valstybės narės stengiasi laikytis visapusiško požiūrio į romų integraciją. Tačiau valstybės narės turi nuveikti dar daugiau. Už socialinę ir ekonominę romų įtrauktį pirmiausia atsako valstybės narės. Jos turės dėti daugiau pastangų, kad vykdytų priimtus įsipareigojimus: imtis konkretnių priemonių, nustatyti aiškius tikslus dėl kiekybiškai įvertinamų rezultatų, tiksliai numatyti finansavimą nacionaliniu lygmeniu ir sukurti nuodugnią nacionalinę stebėjimo bei vertinimo sistemą.

Kad įgyvendintų nustatytus uždavinius ir veiksmingai integruotų romų mažumas, valstybės narės, ypač tos, kuriose gyvena daug romų, turi:

- *tęsti reguliary dvišalį dialogą su Komisija bei suinteresuotaisiais subjektais ir tokiu būdu*
 - užtikrinti, kad nacionalinės strategijos ir planai atitiktų ES teisės aktus, politiką ir nacionalinius ypatumus, įskaitant pagrindines politikos sritis ir viešojo sektoriaus reformas, ir būtų atsižvelgiama į ekonomikos krizės poveikį;
 - užtikrinti, kad tiek nacionaliniai, tiek europiniai fondai būtų naudojami veiksmingai;
 - remti ir stebėti konkretų strategijų taikymą.

skatinimas; diskriminacijos socialinių paslaugų ir sveikatos priežiūros srityse prevencija; romų, ypač gyvenančių neregistruotose stovyklose, būsto sąlygų gerinimas.

²⁸ Tai bus stebima taikant stabilizavimo ir asociacijos proceso (SAP) mechanizmą ir rengiant metines pažangos ataskaitas; išvados dėl veiklos rezultatų bus aptartos 2012 m. SAP komiteto posėdžiuose.

²⁹ SEC(2011) 695 ir SEC(2011) 1570.

³⁰ Sarajevo procese (2011 m. lapkričio 7 d. Belgrado deklaracijoje) šiam klausimui numatytas 584 mln. eurų bendros regioninės programos biudžetas.

- *įtraukti į šią veiklą regionines ir vietines institucijas*

Valstybės narės turi užtikrinti, kad strategijos būtų taikomos atsižvelgiant į regioninius ir vietinius planus. Be regioninių ir vietinių institucijų permainos neįmanoma, su jomis reikia visapusiškai bendradarbiauti peržiūrint ir taikant strategijas. Be to, Komisija skatins regionines ir vietines institucijas keistis patirtimi ir kurti bendradarbiavimo tinklus.

- *glaudžiai bendradarbiauti su pilietine visuomene*

Pilietinės visuomenės organizacijos, ypač romų, reikėtų ne laikyti pasyviomis permainų dalyvėmis, o raginti jas atlikti aktyvų vaidmenį skatinant permainas. Jos turi atlikti nepaprastai svarbų vaidmenį įtraukiant romus į šią veiklą ir didinant gyventojų daugumos bei mažumos tarpusavio pasitikėjimą. Valstybės narės turi imtis reikiamų priemonių, kad pilietinė visuomenė galėtų dalyvauti peržiūrint ir taikant nacionalines strategijas, taip pat stebint šių taikymą.

- *skirti pakankamai finansinių išteklių*

Valstybės narės turi skirti pakankamai finansinių išteklių romų integracijos nacionalinėms strategijoms taikyti ir taip parodyti savo pasiryžimą spręsti šį klausimą. Be nacionalinio finansavimo, šiose strategijose numatyti veiksmai bus įtraukti ir į derybų dėl struktūrinių fondų ir Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu darbotvarkę. Komisija pasiūlė tokią sanglaudos politikos sistemą: numatyti minimalius asignavimus socialinei įtraukčiai didinti ir skurdui mažinti, suteikti geresnes galimybes gauti lėšas ir geriau koordinuoti bei integruoti jų naudojimą, investavimo iš Europos socialinio fondo pirmenybę teikti į visuomenės užribį nustumtų asmenų grupių, kaip antai romų, integracijai, ir nustatyti *ex ante* reikalavimus, kad investuoti struktūrinius fondus leidžiama tik jei parengta ES plano nuostata atitinkanti romų integracijos nacionalinę strategiją.

- *stebėti pokyčius ir sudaryti sąlygas koreguoti politiką*

Per Europos semestrą bus tikrinama, ar nacionalinės reformų programos atitinka romų integracijos nacionalines strategijas, be to, prireikus kiekvienai šaliai skirtose rekomendacijose bus pateikta informacijos apie romų integraciją, siekiant atitinkamoms valstybėms narėms padėti pasiekti didesnę pažangą. Ateinančiais metais, atsižvelgiant į romų skaičių, valstybių narių bus prašoma nacionalinėse reformų programose visuomet skirti dėmesio jų įtraukties klausimui.

Prie šio komunikato pridėtame tarnybų darbiname dokumente apibendrinami pagrindiniai aspektai, kurie valstybėms narėms padeda mažinti romų ir gyventojų daugumos skirtumus. Vykstant dialogui valstybės narės galės susipažinti su visomis vertinimo išvadomis.

Valstybių narių taip pat prašoma pasidalyti su Komisija strategijų taikymo stebėjimo išvadomis.

ES pagrindinių teisių agentūra toliau atliks tyrimus visoje ES ir glaudžiai bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, siekdama joms padėti sukurti tvirtas nacionalines stebėjimo sistemas.

Komisija toliau padės valstybėms narėms telkti gebėjimus. Šiuo tikslu bus sukurtas visų ES valstybių narių informacijos centrų tinklas, per kurį jos galės dalytis romų įtraukties priemonių taikymo rezultatais, keistis geriausia patirtimi ir tarpusavyje vertinti strategijų taikymą. Europos romų įtraukties forume suinteresuotieji subjektai galės toliau keistis nuomonėmis.

Komisija kasmet peržiūrės, kaip taikomos romų integracijos nacionalinės strategijos, taip pat teiks apie tai ataskaitas Europos Parlamentui bei Tarybai ir pagal strategiją „Europa 2020“.

- *įtikinamai kovoti su diskriminacija*

Valstybės narės turi užtikrinti, kad kovos su diskriminacija teisės aktai būtų veiksmingai taikomi jų teritorijose. 2013 m. ES rasių lygybės direktyvos taikymo ataskaitoje³¹ Komisija aptars teisinius klausimus ir ypatingą dėmesį skirs aktualiams romų integracijos aspektams.

³¹ 2000 m. birželio 29 d. Tarybos Direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (OL L 180, 2010 7 19).